MECANISME DE ASIGURARE ALE DREPTURILOR ŞI LIBERTĂŢILOR OMULUI ÎN PROCESUL CONTRAVENŢIONAL

ASSURANCE MECHANISMS OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE CONTRAVENTIONAL PROCESS

CZU:342.7:342.924 **DOI:**https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.10

Ianuș ERHAN[1]

ABSTRACT. *The contravention process represents the activity carried out by the competent authority, with the participation of the parties and other persons holding rights and obligations, with the aim of establishing the contravention, examining and solving the contravention cause, ascertaining the causes and conditions that contributed to the commission of the contravention.*

Even if the Code of Contravention in art. 374 establishes that the contravention process is carried out on general principles of contravention law, it also mentions the Constitution, the Code of Criminal Procedure in the cases expressly provided for by this code, as well as the norms of international law and international treaties regarding the fundamental rights and freedoms of to the human to which the Republic of Moldova is a dedicated party, the European Convention on Human Rights.

The regulations provided by the European Convention, as well as the judgments issued by the European Court have a legal force superior to the internal norms that make up the national legal systems. The judgments of the European court do not only have the authority of a res judicata, but also the authority of an interpreted matter, at the same time, the Court examines referrals regarding contraventions through the lens of the rules regarding criminal acts.

During the contravention process, the perpetrator, as well as other participants, have certain rights and freedoms that are guaranteed by the legislation and ensured by the authorities with powers to ascertain and examine the contravention cases, respectively, the finding agent, the prosecutor, the court.

On the other hand, the participants in the contravention process, in particular, the perpetrator, must be aware that their rights may be limited, as well as the fact that they also have certain obligations. For their part, the competent authorities should ensure that their employees with the status of finding agents understand and know the mechanism for ensuring human rights and freedoms in the contravention process.

Keywords: *human rights and freedoms, contravention, contraventional process, contraventional case, competent authority to ascertain and examine contraventions, finding agent*

REZUMAT. *Procesul contravenţional reprezintă activitatea desfăşurată de autoritatea competentă, cu participarea părţilor şi a altor persoane titulare de drepturi şi de obligaţii, având ca scop constatarea contravenţiei, examinarea şi soluţionarea cauzei contravenţionale, constatarea cauzelor şi condiţiilor care au contribuit la săvârşirea contravenţiei.*

[1] Ianuș ERHAN, doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific superior în cadrul LCȘ „Drept public comparat și e-guvernare" al Institutului de Cercetare și Inovare al Universității de Stat din Moldova, https://orcid.org/0000-0003-4110-8133 email: ianuserhan@yahoo.com

Chiar dacă Codul contravenţional în art. 374 stabileşte că procesul contravenţional se desfăşoară pe principii generale de drept contravenţional, acesta mai menţionează şi Constituţia, Codul de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum şi al normelor dreptului internaţional şi ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte, în mod dedicat, Convenţia Europeană a Drepturilor Omului.

Reglementările prevăzute de Convenţia europeană, precum şi hotărârile pronunţate de către Curtea europeană au o forţă juridică superioară normelor interne ce alcătuiesc sistemele naţionale de drept. Hotărârile instanţei europene nu au doar autoritatea de lucru judecat, ci şi autoritatea de lucru interpretat, totodată, Curtea examinează sesizările cu privire la contravenţii prin prisma normelor cu privire la faptele penale.

Pe parcursul procesului contravenţional, făptuitorul, dar şi alţi participanţi dispun de anumite drepturi şi libertăţi care sunt garantate de legislaţie şi asigurate de autorităţile cu competenţe de a constata şi examina cauzele contravenţionale, respectiv, agentul constatator, procurorul, instanţa de judecată.

Pe de altă parte, participanții la procesul contravenţional, în special, făptuitorul trebuie să fie conştienți că drepturile de care dispun pot fi limitate, cât şi de faptul că au şi anumite obligații. La rândul lor, autoritățile competente ar trebuie să se asigure că angajații acestora cu statut de agenţi constatatori înțeleg şi cunosc mecanismul de asigurare al drepturilor şi libertăților omului în procesul contravenţional.

Cuvinte-cheie: *drepturile şi libertățile omului, contravenție, procesul contravenţional, cauză contravenţională, autoritate competentă de a constata şi examina contravenții, agentul constatator*

Procesul contravenţional conform prevederilor legale reprezintă activitatea desfășurată de autoritatea competentă, cu participarea părților şi a altor persoane titulare de drepturi şi de obligații, având ca scop constatarea contravenției, examinarea şi soluționarea cauzei contravenționale, determinarea cauzelor şi condițiilor care au contribuit la săvârșirea contravenției.

Totodată, procesul contravenţional reprezintă o activitate deosebit de complexă şi are la bază acțiunile întreprinse de o multitudine de autorități, cărora legea contravențională le consacră competență în acest domeniu [1, p. 192].

Autorii Pantea Oleg şi Antoci Albert sunt de părerea că „procesul contravenţional reprezintă o totalitate de norme juridice procesuale, ce conţin reguli de aplicare a normelor materiale ale dreptului contravenţional" [2, p. 97], iar constatarea contravenţiei „ar trebui privită ca fiind acele acţiuni care au menirea să identifice fapta contravenţională şi persoana făptuitorului" [2, p. 192].

Analizând conținutul Codului contravenţional, cercetătorii Trofimov Igor şi Creţu Andrian propun o distincție a fazelor procedurii contravenţionale ca fiind:

a) constatarea contravenţiei;

b) examinarea cazului de comitere a contravenţiei şi emiterea deciziei asupra cazului;

c) căile de atac ale hotărârilor asupra cazului de comitere a contravenţiei;

d) executarea sancţiunii contravenţionale.

Alături de aceste faze, pot fi identificate şi etape intermediare, precum şi etape în cadrul fiecărei faze [3, p. 75].

Totodată, la fiecare dintre fazele şi etapele procesului contravenţional participanții au anumite drepturi şi obligații, fie că vorbim despre făptuitor, victimă, martori sau alţii.

Procesul contravențional începe de drept din momentul sesizării sau al autosesizării agentului constatator privind săvârșirea contravenției. Astfel, ce ţine de procedura de înregistrare este stabilit că, prima etapă în procesul de înregistrare al faptelor contravenționale o constituie sesizarea, iar subdiviziunile Poliției pot fi sesizate în modul următor:

1) sesizări primite la Serviciul de gardă al unităților de Poliție;

2) sesizări primite la telefon;

3) autosesizări;

4) petiții depuse la secretariat/cancelarie sau petiții parvenite prin poștă;

5) petiții transmise în formă electronică (prin portal web sau e-mail);

6) sesizări recepționate prin intermediul sistemului de monitorizare video al traficului rutier.

În cazul, în care, în procesul examinării categoriilor date de sesizări/autosesizări au fost acumulate informații suficiente pentru a considera cu un grad înalt de probabilitate că a fost comisă o contravenție, angajatul Poliției care examinează cauza completează și prezintă Raportul privind înregistrarea contravenției conducătorului subdiviziunii.

Ulterior, contravenția se consideră luată la evidență, doar după ce datele raportului privind înregistrarea contravenției, iar în cazul contravenției flagrante, deciziei privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator sunt înregistrate în Registrul dedicat și introduse în Sistemul informațional de evidență a contravențiilor.

După cum am menționat *supra* pe parcursul procesului contravențional, făptuitorul, adică persoana în cărei privința este pornit procesul contravențional, dar şi alţi participanţi dispun de anumite drepturi şi libertăți care sunt garantate de legislaţie şi asigurate de autorităţile cu competenţe de a constata şi examina cauzele contravenţionale, respectiv, agentul constatator, procurorul, instanţa de judecată.

Astfel, chiar dacă Codul contravențional în art. 374 stabilește că procesul contravenţional se desfășoară pe principii generale de drept contravenţional, acesta mai menţionează şi Constituția, Codul de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum şi al normelor dreptului internaţional şi ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte [2, p. 101].

În acest context suntem de acord cu părerea cercetătorilor menţionaţi mai sus care consideră că „majoritatea principiilor procedurii contravenţionale îşi au începuturile în textul Convenţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fun-

damentale [4]. În mare parte, aceste reglementări cu caracter de principiu se regăsesc în art. 5-8; 13; 14; 17; 18 şi altele. Din Convenţie desprindem dreptul la libertate şi la siguranţă, prevăzut de art. 5 al Convenţiei, dreptul la un proces echitabil, prevăzut de art. 6 al Convenţiei, principiul potrivit căruia nicio pedeapsă nu poate fi aplicată fără a fi prevăzută de lege, stabilit la art. 7 al Convenţiei, dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, prevăzut de art. 8 al Convenţiei, dreptul la un recurs efectiv, prevăzut de art. 13 al Convenţiei, principiul interzicerii discriminării, prevăzut de art. 14 al Convenţiei şi altele [2, p. 102].

Convenția Europeană a Drepturilor Omului constituie unul din instrumentele internaționale cele mai importante şi eficace de protecție a drepturilor omului în lume, şi aceasta pentru două rațiuni principale [5, p. 189]: a) profunda influență, pe care aceasta o exercită asupra legislației şi jurisprudenței statelor care au ratificat Convenţia; şi b) faptul că, spre deosebire de alte instrumente internaționale de acest gen, Convenția cuprinde şi un mecanism jurisdicțional supranațional ale cărei soluții se impun statelor contractante, în felul acesta fiind garantată efectiv respectarea drepturilor omului proclamate în textul ei.

În multiple ţări, inclusiv în Republica Moldova, Convenţia a fost integrată în dreptul naţional, în sensul că orice individ poate depune o plângere sau formula un apel la o instanţă naţională sau la o altă autoritate întemeindu-se direct pe dispozițiile sale. Convenţia nu este definită să înlocuiască sistemele naţionale de protecţie a drepturilor omului, ci să reprezinte o garanție internațională ce se alătură dreptului de recurs în cadrul fiecărui stat [6, p. 18].

Astfel, reglementările prevăzute de Convenţia europeană, precum şi hotărârile pronunțate de către Curtea europeană au o forţă juridică superioară normelor interne ce alcătuiesc sistemele naţionale de drept. Hotărârile instanţei europene nu au doar autoritatea de lucru judecat, ci şi autoritatea de lucru interpretat, autoritate ce depăşeşte limitele cazurilor concrete soluționate de către Curte.

Totodată, în contextul exercitării competenței sale contencioase, Curtea europeană, întru garantarea drepturilor şi libertăților fundamentale, a formulat în adresa statelor semnatare mai multe obligaţii. După conținutul şi caracterul reglementărilor, obligațiile pot fi atât materiale (substanţiale), cât şi formale (procesuale). La categoria celor materiale se referă obligațiile ce rezultă din interpretarea drepturilor substanțiale, iar la categoria celor formale se referă obligațiile ce rezultă din interpretarea drepturilor procedurale [7, p. 39].

Totodată, trebuie de reţinut că, CEDO examinează sesizările cu privire la contravenţii prin prisma normelor cu privire la faptele penale [3, p. 14].

Astfel, cu referinţă la drepturile procedurale ale persoanelor garantate de către stat în cadrul procesului contravenţional, putem menţiona că un prim articol, este cel ce prevede prezumţia de nevinovăţie, care determină că, persoana „acuzată de săvârşirea unei contravenții se consideră nevinovată atâta timp cît vinovăția sa nu este dovedită în modul prevăzut de Codul contravenţional.” Chiar dacă corespunde

caracteristicilor generale, prevederile date sunt criticabile, or, folosirea sintagmei „acuzată" credem că nu este corectă, persoana primind acest statut doar după ce este o decizie definitivă de sancţionare contravenţională.

La fel, reieşind din faptul că în procesul contravenţional, de multe ori se aplică şi normele corespondente din procedura penală, ar fi corect să se facă referinţă şi la Codul de procedura penală, în acest context.

Regula că nimeni nu este obligat să dovedească nevinovăţia sa, constituie o condiţie sine-qua-non a procesului contravențional, or, obligativitatea de a demonstra vinovăţia persoanei în comiterea contravenţiei aparţine agentului constatator sau procurorului care examinează cauza. Pe de altă parte, posibilitatea de acumulare a probatoriului în procesul contravenţional este una modestă, iar, de cele mai multe ori decizia agentului constatator sau hotărârea judecătorului de a aplica sancţiunea contravenţională sau de a înceta procesul contravențional se bazează pe intima convingere a acestora, fapt permis de Codul contravenţional.

La rândul său, art. 442 prevede că „procesul-verbal cu privire la contravenţie este un act prin care se individualizează fapta ilicită şi se identifică făptuitorul" care se „încheie de agentul constatator pe baza constatărilor personale şi a probelor acumulate, în prezenţa făptuitorului sau în absenţa lui" [8].

Pe de altă parte, concluziile despre vinovăţia persoanei în săvârșirea contravenţiei nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate în condițiile Codului contravențional se interpretează în favoarea persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravenţional.

Iată de ce, atunci, când actul procesual de examinare al contravenției şi aplicare a sancțiunii (Procesul-verbal cu privire la contravenție; Decizia privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator; Decizia asupra cauzei contravenționale) sunt contestate în instanţa de judecată, dacă nu este susținut de careva probe poate fi anulat.

În acest sens, art. 462, alin. 4), lit. b) care stabileşte conținutul părții discriptive a hotărârii judecătorești prevede că aceasta cuprinde „probele pe care se întemeiază concluzia şi motivele de respingere a acestora".

Articolul 376 din Codul Contravenţional (inviolabilitatea persoanei) determină că libertatea individuală şi siguranţa persoanei sunt inviolabile. Respectiv, persoana pasibilă de răspundere contravenţională poate fi reţinută sau supusă constrângerii numai în cazuri excepţionale şi în condiţiile stabilite de cod, urmând să fie tratată cu respectul demnității umane.

Ce ţine de reţinerea persoanei în cauza contravenţională nu poate depăși 3 ore, iar cu autorizarea judecătorului de instrucţie până la 24 de ore.

În sensul dat, art. 433, determină situaţiile foarte exacte când poate fi aplicată reţinerea, şi anume în cazul:

a) contravenţiilor flagrante pentru care Codul contravenţional prevede sancţiunea arestului contravenţional;

b) imposibilităţii identificării persoanei în a cărei privinţă este pornit proces contravenţional dacă au fost epuizate toate măsurile de identificare;

c) executării hotărârii instanței de judecată privind expulzarea persoanei;

d) încălcării regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat.

De cele mai multe ori, persoana este reținută, anume în baza temeiului indicat la lit. a) a art. 433, iar dacă facem o analiză a contravențiilor pentru care este stabilită sancțiunea arestului contravențional, determinăm următoarele:

- articolul 67 (încălcarea legislației privind întrunirile, doar aliniatul 4^1 care sancționează participarea la întrunire cu deținerea asupra sa a substanțelor explozive, a oricăror substanțe interzise sau a altor obiecte ce pot pune în pericol viața ori sănătatea oamenilor);
- articolul 78 (vătămarea integrității corporale);
- articolul 78^1 (violența în familie);
- articolul 231 (conducerea vehiculului cu încălcarea regulilor privind dreptul de a conduce vehicule, şi anume alineatul 6 – conducerea vehiculului de către o persoană al cărei drept de a conduce vehicule este anulat, care este privată de dreptul de a conduce vehicule sau căreia îi este suspendată exercitarea dreptului special de a conduce vehicule);
- articolul 233 (conducerea vehiculului sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool, predarea conducerii lui către o persoană care se află sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe);
- articolul 243 (părăsirea locului în care s-a produs accidentul rutier);
- articolul 318^1 (neexecutarea ordinului de restricţie de urgenţă);
- articolul 334^1 (încălcarea regulilor de aflare în custodie publică);
- articolul 353 (ultragierea colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept, opunerea de rezistenţă, doar aliniatul 2 – opunerea de rezistenţă procurorului, ofiţerului de urmărire penală, ofiţerului de informaţii şi securitate, angajatului cu statut special al Ministerului Afacerilor Interne, unei alte persoane, aflată în exerciţiul funcţiunii sau al datoriei obștești de asigurare a securităţii statului, de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii).

După cum vedem, doar în privința a nouă contravenţii poate fi aplicată măsura procesuală de constrângere a reţinerii şi doar atunci când acestea sunt depistate în flagrant.

În cazul dat se întocmește procesul-verbal cu privire la reținere, iar persoanei reţinute i se aduc imediat la cunoștință, în limba pe care o înțelege, drepturile sale şi motivele reţinerii, circumstanțele faptei, încadrarea juridică a acţiunii a cărei săvârșire îi este imputată.

La fel, persoanei reținute i se comunică neîntârziat, contra semnătură, drepturile prevăzute la art. 384 Cod contravenţional, care stabilește drepturile pe care le are persoana în a cărui privința a fost pornit procesul contravențional, faptul comunicării consemnându-se în procesul-verbal cu privire la reținere.

Astfel, persoana reținută beneficiază de totalitatea drepturilor pe care le are persoana în a cărui privința a fost pornit procesul contravențional. Totodată, din totalitatea acestor drepturi, în special, cele dedicate persoanei reținute sunt indicate următoarele: să fie asigurată, în cel mult 3 ore de la reţinere, cu un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat dacă fapta este pasibilă de sancţiunea arestului contravenţional şi să anunțe, în cazul reținerii, în termen de o oră din momentul reținerii, prin autoritatea competentă, două persoane, la alegerea sa, despre faptul şi locul reţinerii.

În timpul procesului contravențional nimeni nu poate fi maltratat fizic sau psihic şi sunt interzise orice acţiuni şi metode care creează pericol pentru viaţa ori sănătatea omului, chiar cu acordul acestuia. La fel, persoana reţinută nu poate fi supusă violenţei, amenințărilor sau unor metode ori procedee care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii şi de a-şi exprima opiniile.

Astfel, agentul constatator, procurorul ori instanța de judecată nu este în drept în procesul examinării cauzei contravenţionale să intervină în viaţa privată, intimă şi de familie a persoanelor participante la proces, decât în cazurile în care aceasta se face necesar în virtutea faptului că acest amestec este prevăzut de lege în conformitate cu Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale [3, p. 47].

Percheziția, examinarea corporală, alte acţiuni procesuale care aduc atingere inviolabilității persoanei pot fi efectuate fără consimțământul acesteia sau al reprezentantului ei legal numai în condițiile stabilite de legislație.

Pe de altă parte, conform art. 384, alin. (4) Cod contravenţional, persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional este obligată să accepte, la cererea autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională, examinarea şi percheziția sa corporală.

Ce ţine de percheziţie aceasta se efectuează în baza unei hotărâri motivate a organului de constatare a contravenţiilor şi numai cu autorizația judecătorului de instrucție. Totodată, legiuitorul nu oferă tuturor organelor aceste competențe, dar, din totalul de 36 de autorități cu competenţe de a constata şi examina contravenții, doar Ministerului Afacerilor Interne, Administrației Naționale a Penitenciarelor, Serviciului de Informaţii şi Securitate, Centrului Naţional Anticorupţie şi procurorului, fiind o garanție procesuală, în plus, că nu vor fi încălcate drepturile omului la realizarea acestei acțiuni procesuale.

În caz de contravenție flagrantă, percheziția se poate efectua în baza unei ordonanțe motivate fără autorizația judecătorului de instrucție, urmând ca acestuia să i se prezinte imediat sau nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea percheziției, materialele obținute în urma percheziției efectuate, indicând-se motivele efectuării ei. Judecătorul de instrucție verifică legalitatea acestei acțiuni, iar în cazul constatării faptului că a fost efectuată legal, confirmă rezultatul acesteia printr-o încheiere motivată. În caz contrar, tot prin încheiere motivată, recunoaște percheziția ca fiind ilegală.

În acest sens intervenția judecătorului este o garanție că acțiunea dată care limitează drepturile şi libertățile omului va fi realizată fără încălcări şi cu o maximă corectitudine.

Referitor la procedura de examinare corporală nu are prevederi dedicate în Codul contravențional, respectiv, în cazul dat se aplică prevederile art. 119 din Codul de procedură penală care determină că autoritatea competentă are dreptul să efectueze examinarea corporală a bănuitului, învinuitului, inculpatului (în cazul dat, a persoanei în a cărei privință este pornit procesul contravenţional), martorului, victimei, cu consimțământul acestora sau în baza ordonanței motivate, cu autorizarea judecătorului de instrucție, pentru a constata dacă pe corpul acestora există urme ale infracţiunii (contravenţiei) sau semne particulare, în cazul în care pentru aceasta nu este necesară expertiza medico-legală.

În caz de infracțiune (contravenție) flagrantă, examinarea corporală poate fi efectuată fără autorizarea judecătorului de instrucție, însă, în termen de 24 de ore, el trebuie să fie informat despre acţiunea efectuată, cu prezentarea materialelor respective ale cauzei pentru controlul legalității acestei acţiuni.

Totodată, în cursul examinării corporale sunt interzise acţiuni care înjosesc demnitatea persoanei examinate sau îi pun în pericol sănătatea [9].

Ce ţine de libertatea de mărturisire împotriva sa, art. 377 Cod contravențional prevede că nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei sau să-şi recunoască vinovăția. Persoana căreia autoritatea competentă să soluționeze cauza contravenţională îi propune să facă declarații demascatoare împotriva sa ori a rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declarații şi nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta [8].

Analizând prevederile ce fixează drepturile şi obligațiile făptuitorului determinăm că recunoașterea totală sau parţială a vinovăției în comiterea faptei ce i se impută este un drept al acestuia, nu şi o obligație. Totodată, dedicat acestei condiții în legislație au fost introduse anumite proceduri simplificate menite să motiveze făptuitorul de a-şi recunoaște vina în comiterea contravenției.

Respectiv, procedurile simplificate nu au rolul de a diminua din drepturile şi garanțiile procesuale pe care le au participanții la proces, acestea fiind garantate pe deplin şi fiind, în acest sens, similare cu procedura clasică, mai mult ca atât, acestea stabilesc anumite facilităţi, cum ar fi: reducerea timpului de examinare, micșorarea mărimii amenzii, etc.

Respectiv, prin instituirea mecanismelor de examinare simplificată a cauzei contravenționale și de încheiere a acordului de colaborare se urmărește soluţionarea procesului contravențional într-un termen optim şi previzibil [2, p.204].

Astfel, în calitate de avantaje care motivează aplicarea acestor proceduri putem menționa următoarele:

- diminuarea timpului de documentare şi realizare a altor activități procesuale (expedierea citaţiei, fixarea zilei şi orei şedinţei de examinare, audierea participanților la proces, etc.);

- reducerea volumului de lucru în vederea soluționării cauzei, agentul constatator având posibilitatea să realizeze alte atribuții de serviciu;
- posibilitatea contravenientului de a achita doar o parte din amendă;
- evitarea cheltuielilor pentru asigurarea unei proceduri contravenționale ordinare (asigurarea unui interpret, apărător, specialist, expert etc.).

Ce ţine de alţi participanți la procesul contravenţional, cum ar fi victima, aceasta este obligată să dea explicații la solicitarea autorității competente, fiind prevenită în scris că răspunde pentru declarații calomnioase sau martorul care este obligat să facă declarații veridice, să comunice tot ceea ce ştie în legătură cu cauza respectivă şi să răspundă la întrebări, să confirme prin semnătură exactitatea declarațiilor sale consemnate în procesul-verbal al acţiunii procesuale sau anexate la el. Mai mult ca atât, martorul pentru refuzul sau eschivarea de a face declarații răspunde conform art. 313 din Codul penal, iar pentru prezentarea intenţionată de declaraţii mincinoase – în conformitate cu art. 312 din același cod.

Referitor la garantarea dreptului la apărare, art. 378 Cod contravenţional statuează că „în procesul contravenţional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravenţională este obligată să asigure părţilor şi altor participanţi la proces deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile prezentului cod” [8].

Pe parcursul procesului contravenţional, părțile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat), iar în momentul pornirii procesului contravenţional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să aducă la cunoștința persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător.

Totodată, prevederile legale contravenționale determină doar o singură situație în care este obligatorie punerea la dispoziţie a unui avocat prin intermediul mecanismului de asistență juridică garantată de stat, şi anume, din momentul reţinerii în cel mult 3 ore, persoanei care este pasibilă de sancţiunea arestului contravenţional şi care nu are apărător ales (contravențiile pentru care se aplică această procedură fiind indicate mai sus).

Ce ţine de dreptul de a nu fi urmărit sau sancționat de mai multe ori, art. 380 Cod contravenţional prevede că nimeni nu poate fi urmărit sau sancţionat de mai multe ori pentru aceeași faptă. Reluarea procesului contravenţional care a încetat poate avea loc doar în cazul descoperirii unor noi circumstanțe sau în cazul depistării unui viciu fundamental, care a afectat hotărârea de încetare a procesului contravențional.

Suplimentar la cele indicate mai sus una din garanțiile de bază privind asigurarea drepturilor omului în procesul contravenţional îl constituie faptul că, realizarea de către persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravenţional a drepturilor sale ori renunțarea la realizarea acestor drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul persoanei şi nu poate avea consecințe nefavorabile pentru ea [8].

Totodată, persoana a cărei libertate şi demnitate au fost lezate prin aplicarea ilegală a unei măsuri procesuale are dreptul la repararea, în condițiile legii, a prejudiciului cauzat astfel. La fel, făptuitorul are dreptul să ceară şi să primească des-

păgubiri pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile sau inacțiunile ilicite ale autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională. Însă dreptul dat se oferă doar în cazul în care prin hotărâre judecătorească definitivă s-a constatat caracterul ilicit al acțiunilor sau al inacțiunilor autorității competente.

În concluzie putem menţiona că participanții la procesul contravenţional dispun de o multitudine de drepturi şi libertăți, or, autoritățile competente trebuie să plaseze, în prim plan, garantarea şi respectarea acestora. Pe de altă parte participanții la procesul contravenţional, în special, făptuitorul trebuie să fie conștienți că drepturile de care dispun pot fi limitate, cât şi de faptul că au şi anumite obligații. La rândul lor, autoritățile competente ar trebuie să se asigure că angajații acestora cu statut de agenți constatatori înțeleg şi cunosc mecanismul de asigurare al drepturilor şi libertăților omului în procesul contravențional.

În sensul dat, aplicarea corectă a mecanismelor de asigurare ale drepturilor şi libertăților omului în procesul contravențional contribuie la ridicarea calității actelor procesuale întocmite, diminuarea erorilor şi greșelilor procesuale, cât şi de asigurarea unui climat înalt de legalitate în societate.

Referinţe bibliografice:

1. Furdui S. Dreptul contravenţional. Chişinău: Cartier, 2005
2. Pantea O., Antoci A. Drept contravențional: suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2020
3. Trofimov I., Creţu A. Drept procesual contravențional. Chișinău: Cartea militară, 2017
4. Convenţia Europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 (Roma), ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi a unor protocoale adiționale la această convenție, nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial nr. 54-55/502 din 21.08.1997
5. Pătulea V. Proces echitabil. Jurisprudența comentată a Curţii Europene a Drepturilor Omului. Bucureşti: I.R.D.O., 2007
6. Balan O., Sârcu D. Aplicarea directă a reglementărilor internaţionale în materia drepturilor omului, mecanisme naţionale şi internaţionale de protecţie a drepturilor omului, Chişinău, Academia de administrare publică, 2014
7. Erhan I. Drepturile şi libertățile omului în contextul ordinii şi securității publice. Chişinău: Lexon-Prim, 2023
8. Codul contravențional al Republicii Moldova, Legea nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial nr. 78-84 din 17.03.2017, art. 100
9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Legea nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05.11.2013, art. 699